

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

26 § VIESTINNÄN TEHOSTAMINEN POIKKEUSOLOISSA JA TIEDOTUSTEN JULKAISUVELVOLLISUUS

Suomen Yrittäjät pitää erittäin tärkeänä, että esityksessä korostettu viestinnän tehostaminen poikkeusoloissa toteutetaan käytännössä yritysten näkökulmasta toimivalla tavalla. Covid-19-pandemian aikana yritykset kokivat viranomaisten päätöksenteon sekavana. Lisäksi tiedotus oli hajanaista ja epäselvää. Tieto oli sirpaleista eri toimijoiden, kuten mm. sosiaali- ja terveysministeriön, THL:n kuntien, aluehallintovirastojen ja sairaanhoitopiirien internetsivuilla.

Tehokas ja oikea-aikainen viestintä on yrityksille kriittistä, sillä elinkeinotoimintaan kohdistuvat rajoitukset, velvoitteet ja määräykset vaikuttavat välittömästi sopimussuhteisiin, henkilöstöön, toimitusketjuihin ja maksuvalmiuteen. Viestinnän tulee olla selkeää, ymmärrettävää ja johdonmukaista. Tieto ei saa olla hajanaista, tulkinnanvaraista tai keskenään ristiriitaista. Suomen Yrittäjät katsoo, että tiedotusta tulee kehittää siten, että yrityksiä koskeva viestintä keskitetään yhdelle selkeästi nimetylle toimijalle tai yhteen koordinoituun kanavaan. Näin yrityksillä on mahdollisuus löytää kaikki elinkeinotoimintaansa koskevat rajoitukset, määräykset ja ohjeet yhdestä paikasta nopeasti ja luotettavasti, mikä on poikkeusoloissa välttämätöntä sekä yritysten oikeusturvan että toiminnan jatkuvuuden kannalta.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Työvoiman saatavuuden turvaamista koskevien säännösten tarkoituksena ja tavoitteena on varmistaa viranomaisten ja muiden poikkeusolojen hallinnan kannalta tärkeää toimintaa harjoittavien toimijoiden välttämättömät henkilöstöresurssit poikkeusoloissa. Suomen Yrittäjät pitää tavoitetta perusteltuna ja luvussa esitettäviä säännöksiä lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaisina.

40 §. LUVUN SÄÄNNÖSTEN SOVELTAMINEN

Toteamme, että palvelussuhteen ehtoja koskevien poikkeusten soveltamisen edellytykset ovat osaltaan epätasällisia ja tulkinnanvaraisia. Poikkeuksia voidaan ensinnäkin soveltaa ”vain siltä osin, kun tehtävien hoitamista ei voida järjestää muilla keinoin”. Tehtävien hoitaminen muilla keinoin voi olla usein teoriassa mahdollista, mutta käytännössä erittäin kallista tai hankalaa. Katsomme, että kohta tulisi siten, että poikkeuksia voidaan soveltaa, jos työnantaja ei voi järjestää tehtävien hoitamista työnantajan kohtuudella käytettävissä olevilla keinoilla.

Pykälässä esitettävät muutokset, joilla selkeytetään nykyisen valmiuslain perusteluiden sekä voimassa olevan käytännön mukaisesti, että luvun 41 ja 42 §:n säännösten mahdollistamia poikkeamia sovellettaisiin myös niitä vastaaviin työ- ja virkaehtosopimusten määräyksiin, on kannatettava ja perusteltu.

41 §. PALVELUSSUHTEEN EHDOISTA POIKKEAMINEN

Toteamme, että poikkeusten soveltamiseen oikeutettujen tahojen luettelo on mietinnössä lähtökohtaisesti liian suppea tai vähintäänkin tulkinnanvarainen. On huomattava, että yksityisen sektorin yritykset huolehtivat huomattavasta osasta lakiesityksen 11 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittuja yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä toimintoja. Suurinta osaa näistä toimialoista tai niillä toimivista yhtiöistä ei ole kuitenkaan mainittu 41 §:n 2 momentissa.

Katsomme, että pykälässä tulisi huomioida esitetyn lisäksi myös mahdollisuudet poiketa autonkuljettajien ajo- ja lepoaikasäännöksistä, jotka eivät ole vain palvelussuhteen ehtoja, vaan tulevat liikennelainsäädännöstä. Korostamme, että poikkeuksen tulisi koskea työntekijöiden lisäksi myös yrittäjäkuljettajia ja tämän vuoksi myös pykälän otsikkoa olisi perusteltua laventaa. Tällainen menettely oli käytössä korona-aikana ks. VNa 434/2022. Lisäksi on varmistettava, että säännöspohja antaa valtuudet jättää vaatimatta kuorma- ja linja-autonkuljettajilta tai muilta ajoneuvojen kuljettajilta normaalioloissa vaadittavaa ammattipätevyyttä. Poikkeusoloissa asianmukaisen ajokorttiluokan tulee sellaisenaan riittää, jotta kuljetusketjut eivät häiriytyisi.

Lisäksi katsomme, että pykälän 2 momentin 17-kohta kaipaava täsmennystä, koska mietinnössä esitettyä muotoilua ei voida pitää riittävän tarkkarajaisena. Perusteluissa on mainittu esimerkkinä kuljetusyritykset, mutta tarve koskee muitakin alihankintayrityksiä esimerkiksi lämmöntuotannon vaatimien raaka-aineiden toimitusketjuissa. Näitä ovat esimerkiksi puunkorjuu- ja haketusyritykset. Katsomme, että pykälän perustelut tulee kirjoittaa laajemmin siten, että poikkeusoloissa voidaan turvata erilaisten logistiikkaketjun työvoiman käytettävyys.

Kokonaisuutena katsomme, että lakiesityksen 41 §:ssä säädetty poikkeukset tulisi säätää sekä niiden piiriin kuuluvien palvelussuhteen ehtojen että niihin oikeutettujen tahojen osalta niin laajoiksi, että ne kattavat kaikki mahdollisesti esiin tulevat tarpeet eri poikkeusoloissa.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Luvussa säädettäisiin työvelvollisuutta koskevista poikkeusolojen lisätoimivaltuuksista, joita olisivat 44 §:n mukainen sosiaali- ja terveydenhuollon työvelvollisuus, 45 §:n mukainen väestönsuojelutehtävien suorittamisvelvollisuus sekä 46 §:n mukainen yleinen työvelvollisuus. Sääntelyn tavoitteena on pystyä vakavissa poikkeusoloissa viimesijaisesti turvaamaan sekä viranomaisen että muiden poikkeusolojen hallinnan kannalta tärkeiden toimijoiden välttämättömiä henkilöstöresursseja.

Toteamme, että esitykseen sisältyvät muutokset ja ehdotukset ovat perusteluja ja tarkoituksenmukaisia. On kuitenkin huomattava, että jos työvelvolliseksi määrätään henkilöitä, jotka ovat työelämässä, työvelvolliseksi määrääminen voi aiheuttaa merkittäviä haittavaikutuksia sille työnantajalle, jonka palveluksessa työvelvollinen on ollut tai jos kyse on yrittäjänä toimivasta henkilöstä, henkilön omalle yritystoiminnalle. Tämän vuoksi työvelvollisiksi tulisi ensisijaisesti määrätä henkilöitä, jotka eivät ole työelämässä tai harjoita yritystoimintaa.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät pitää selvänä, että sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen on valtiosääntöisesti välttämätön ja kansallisen turvallisuuden kannalta keskeinen tavoite. Samalla toteamme, että ehdotettu 9 luku sisältää koko esityksen voimakkaimmat perustuslain mukaisiin elinkeinovapauteen ja omaisuudensuojaan kohdistuvat toimivaltuudet. Siksi sääntelyn tarkkarajaisuus, oikeasuhtaisuus ja korvausmekanismin toimivuus ovat pk-yritysten näkökulmasta erityisen keskeisiä.

57 § AJONEUVOJEN, ALUSTEN JA ILMA-ALUSTEN LUOVUTUSVELVOLLISUUS

Ehdotetun 57 §:n mukaan Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitos voi velvoittaa ajoneuvon, aluksen tai ilma-aluksen omistajan tai haltijan luovuttamaan kalustonsa viranomaisen hallintaan sotilaallisissa poikkeusoloissa. Pk-yritysten osalta tämä koskee erityisesti kuljetus-, logistiikka-, koneurakointi- ja meriliikennealan toimijoita.

Monelle pienelle yritykselle yksittäinen ajoneuvo tai työkone muodostaa koko liiketoiminnan perustan. Luovutusvelvollisuus voi käytännössä keskeyttää yrityksen toiminnan välittömästi ja aiheuttaa merkittäviä sopimusvastuita suhteessa asiakkaisiin. Suomen Yrittäjät korostaa, että 57 §:n soveltamisessa on noudatettava tiukasti suhteellisuusperiaatetta. Pk-yrittäjän ainoan työkoneen tai ajoneuvon luovutuksen tulee olla viimesijainen toimenpide. Toimivaltuuksia tulee ensisijaisesti kohdentaa sellaisiin suuriin toimijoihin, joilla on useita vastaavia koneita tai ajoneuvoja ja siten parempi tosiasiallinen kyky kantaa toimenpiteen taloudelliset vaikutukset.

Lisäksi tulee varmistaa, että yrityksille aiheutuvat liiketoiminnan keskeytymisvahingot huomioidaan korvausjärjestelmässä täysimääräisesti ja viivytyksettä.

58 § TAVAROIDEN LUOVUTUSVELVOLLISUUS

Ehdotetun 58 §:n mukaan yritys voidaan velvoittaa luovuttamaan joukkojen majoittumisen, linnoittamisen, energiahuollon tai varustamisen kannalta välttämättömiä tavaroita, sekä muita puolustusvalmiuden kohottamisen tai ylläpitämisen kannalta välttämättömiä tavaroita. Tämä voi koskea esimerkiksi rakennusmateriaaleja, polttoaineita, varaosia tai muuta varastoitua omaisuutta.

Pk-yrityksillä varastot ja materiaalit ovat usein sidottuja tiettyihin asiakassopimuksiin. Luovutusvelvollisuus voi siten johtaa sopimusrikkomuksiin ja mainehaittoihin. Suomen Yrittäjät korostaa, että luovutusvelvollisuuden kohdentamisen tulee perustua selkeisiin ja läpinäkyviin kriteereihin sekä ennakoitavaan päätöksentekoon. Toimivaltuuksia tulee ensisijaisesti kohdentaa sellaisiin suuriin toimijoihin, joilla on parempi tosiasiallinen kyky kantaa toimenpiteen taloudelliset vaikutukset.

59 § PALVELUJEN SUORITTAMISVELVOLLISUUS

Ehdotetun 59 §:n nojalla Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitos voi velvoittaa yhteisön tai elinkeinonharjoittajan suorittamaan kuljetus-, majoitus-, korjaus-, huolto-, rakentamis-, IT- tai muita välttämättömiä palveluja.

Tämä säännös koskee laajasti pk-yrityksiä eri toimialoilla. Palvelujen suorittamisvelvollisuus voi pakottaa yrityksen kohdentamaan koko kapasiteettinsa viranomaiselle, mikä voi syrjäyttää olemassa olevat asiakassopimukset. Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että 59 §:n mukaiset velvoitteet rajataan selkeästi välttämättömiin palveluihin ja että yrityksille turvataan selkeä vastuunjako sekä kohtuullinen korvaus. Lisäksi toimivaltuuksia tulee ensisijaisesti kohdentaa sellaisiin suuriin toimijoihin, joilla on parempi tosiasiallinen kyky kantaa toimenpiteen taloudelliset vaikutukset.

60 § OHJELMISTON TAI TIETOJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖOIKEUDEN LUOVUTUSVELVOLLISUUS

Ehdotetun 60 §:n mukaan yritys voidaan velvoittaa luovuttamaan käyttöoikeus ohjelmistoon tai tietojärjestelmään. Tämä koskee erityisesti IT- ja ohjelmistoalan pk-yrityksiä.

Suomen Yrittäjät pitää välttämättömänä, että 60 §:n soveltamisessa turvataan liikesalaisuudet, immateriaalioikeudet sekä asiakastietojen suoja. Säännöksen soveltamisessa tulee säätää selkeästi tietoturvasta, vastuunjaosta ja käyttöoikeuden rajauksesta siten, ettei yrityksen liiketoiminnan ydin vaarannu pysyvästi.

61 § MAA- JA VESIALUEIDEN SEKÄ HUONEISTOJEN LUOVUTUSVELVOLLISUUS

Ehdotetun 61 §:n mukainen kiinteistöjen ja tilojen luovutusvelvollisuus voi koskea tuotantolaitoksia, varastoja ja toimitiloja. Monelle pk-yritykselle toimitila on liiketoiminnan keskeinen edellytys. Tilojen hallinnan menettäminen voi keskeyttää yritystoiminnan kokonaan.

Säännöksen soveltamisessa tulee varmistaa, että toimenpiteet ovat ajallisesti rajattuja ja että palautus sekä vahinkojen korvaaminen tapahtuvat viivytyksettä.

62 § LIIKKUMIS- JA OLESKELURAJOITUKSET

Ehdotettu 62 § mahdollistaa liikkumis- ja oleskelurajoitukset tietyllä alueella. Pk-yritysten näkökulmasta tämä voi estää työntekijöiden pääsyn työpaikalle, katkaista asiakasvirran tai vaikeuttaa logistiikkaa.

Suomen Yrittäjät korostaa, että alueellisten rajoitusten vaikutukset yritystoimintaan tulee arvioida etukäteen ja että yrityksille on annettava selkeä ja keskitetty tieto rajoitusten sisällöstä ja kestosta.

YHTEENVETO

Suomen Yrittäjät pitää 9 luvun (57–62 §) toimivaltuuksia kansallisen turvallisuuden näkökulmasta ymmärrettävinä sotilaallisissa poikkeusoloissa. Samalla toteamme, että kyse on poikkeuksellisen voimakkaasta puuttumisesta pk-yritysten omaisuudensuojaan ja elinkeinovapauteen.

Säätelyn hyväksyttävyyys ja toimivuus edellyttävät tarkkarajaista ja viimesijaista soveltamista, läpinäkyviä päätöksentekokriteerejä sekä täysimääräistä ja viivytyksetöntä korvausjärjestelmää. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen on poikkeusoloissa ensisijainen tavoite, ja on selvää, että sen edellyttämät toimenpiteet voivat väistämättä vaikuttaa myös pk-yrityksiin. Toimenpiteet tulee kuitenkin mitoittaa ja toteuttaa siten, että elinkelpoisten pk-yritysten taloudelliset vahingot jäävät mahdollisimman vähäisiksi eikä niiden toimintaedellytyksiä heikennetä suhteettomasti kriisitilanteessa, mikä osaltaan heikentäisi Suomen kriisinkestävyyttä.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät katsoo, että 10 luvussa säädetyt toimivaltuudet merkitsevät poikkeuksellisen merkittävää puuttumista pk-yritysten toimintaedellytyksiin. Luvun säännökset mahdollistavat liikkumisen ja oleskelun rajoittamisen sekä väestön siirtämisen poikkeusoloissa.

63–66 § LIIKKUMISEN JA OLESKELUN RAJOITTAMINEN

63–66 §:ssä mahdollistetaan liikkumisen, oleskelun ja tieliikenteen kieltäminen tai rajoittaminen tietyllä alueella. Tällaiset rajoitukset voivat käytännössä estää työntekijöiden pääsyn työpaikalle, keskeyttää tavara- ja palvelukuljetukset sekä katkaista asiakasvirrat. Pk-yrityksille, joiden toiminta perustuu fyysiseen läsnäoloon tai paikalliseen kysyntään, vaikutukset voivat olla välittömiä ja taloudellisesti erittäin merkittäviä.

Erityisen haavoittuvia ovat vähittäiskaupan, rakentamisen, matkailu- ja ravintola-alan, henkilökohtaisten palvelujen sekä paikallisten alihankintaverkostojen pk-yritykset. Alueellinen liikkumisrajoitus voi tosiasiallisesti pysäyttää yrityksen toiminnan kokonaan ilman, että yrityksellä on mahdollisuutta lyhyellä aikavälillä sopeuttaa liiketoimintamalliaan.

Suomen Yrittäjät korostaa, että 63–66 §:n mukaisten rajoitusten tulee olla tarkkarajaisia ja alueellisesti täsmällisesti määriteltyjä, ajallisesti mahdollisimman lyhyitä, sekä perustua selkeään ja dokumentoituun välttämättömyysharkintaan.

68 § VÄESTÖN SIIRTAMISVELVOLLISUUS

68 §:ssä säädetään väestön siirtämisestä ja siihen liittyvistä järjestelyistä. Väestön siirtäminen voi johtaa siihen, että yrityksen henkilöstö, asiakkaat tai koko toimintaympäristö siirtyvät toiselle alueelle. Tämä voi merkitä tuotannon keskeytymistä, asiakaskunnan katoamista ja sopimusvastuiden realisoitumista.

Monille pk-yrityksille toimintaympäristön pysyvyys on keskeinen osa liiketoimintaa. Jos väestö siirretään laajamittaisesti, yritys voi menettää sekä työvoiman että markkinan samanaikaisesti. Suomen Yrittäjät katsoo, että 68 §:n soveltamisen yhteydessä tulee arvioida järjestelmällisesti myös alueen elinkeinotoimintaan kohdistuvat vaikutukset.

YRITYSTEN OIKEUSTURVA JA TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

10 luvun toimivaltuudet voivat aiheuttaa merkittäviä liiketoiminnan keskeytymisestä johtuvia taloudellisia vahinkoja. Suomen Yrittäjät pitää välttämättömänä, että mahdollisten päätösten vaikutuksia elinkeinotoimintaan arvioidaan etukäteen ja erityisesti pk-yritysten toimintaedellytykset huomioiden. Yrityksille tulee myös antaa oikea-aikainen ja keskitetty tieto rajoitusten maantieteellisestä ulottuvuudesta ja kestosta. Tärkeää on myös, että rajoitusten aiheuttamat taloudelliset vahingot huomioidaan lain korvausjärjestelmässä.

Liikkumis- ja oleskelurajoitukset sekä väestön siirtäminen voivat sotatilanteessa olla välttämättömiä toimenpiteitä, joilla on väistämättä vaikutuksia myös pk-yrityksiin. Toimenpiteiden toteutuksessa tulisi kuitenkin mahdollisuuksien mukaan huolehtia siitä, että elinkelpoisten pk-yritysten toimintaedellytykset säilyvät ja niiden jatkuvuus turvataan, sillä vahva ja toimiva yrityskehitys on keskeinen osa Suomen kokonaisturvallisuutta ja kriisinkestävyyttä.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät katsoo, että 11 luvussa säädetyt otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuudet merkitsevät erittäin laajaa ja välitöntä puuttumista pk-yritysten perustuslaissa turvattuun omaisuudensuojaan ja elinkeinovapauteen. Luvun säännösten nojalla viranomaiset voivat ottaa käyttöön tai hallintaan yritysten omaisuutta sekä velvoittaa elinkeinonharjoittajia tuottamaan poikkeusolojen hallinnan kannalta välttämättömiä palveluja.

71–84 §:n mukaiset otto-oikeudet voivat kohdistua esimerkiksi ajoneuvoihin, koneisiin, laitteisiin, rakennuksiin, varastoihin ja muihin tuotantovälineisiin sekä alueisiin. Monelle pk-yritykselle yksittäinen kone, kuljetusväline tai toimitila on koko liiketoiminnan edellytys. Omaisuuden ottaminen viranomaisen käyttöön voi käytännössä keskeyttää yrityksen toiminnan kokonaan. Vaikka sääntelyssä todetaan otto-oikeuksien olevan viimesijaisia suhteessa vapaaehtoihin järjestelyihin, pk-yritysten näkökulmasta on välttämätöntä, että viimesijaisuusperiaatetta myös sovelletaan aidosti ja että päätösten kohdentaminen perustuu selkeisiin ja läpinäkyviin kriteereihin.

Suomen Yrittäjät korostaa lisäksi, että sekä otto-oikeuksien että palvelujen suorittamisvelvollisuuksien (70–84 §) soveltamisessa on noudatettava tiukasti

suhteellisuusperiaatetta. Pk-yritysten rajalliset taloudelliset ja toiminnalliset resurssit tulee huomioida päätöksenteossa, ja velvoitteita tulee ensisijaisesti kohdentaa sellaisiin toimijoihin, joilla on laajemmat resurssit ja parempi kyky sopeutua toimenpiteisiin. Erityisesti tilanteissa, joissa pk-yrittäjän yksittäinen tuotantoväline on liiketoiminnan ainoa keskeinen resurssi, velvoitteen kohdentamista tulee arvioida erityisen pidättyvästi.

Lisäksi lainsäädännössä ja sen soveltamisessa tulee huomioida koneisiin ja laitteisiin liittyvät leasing- ja rahoitussopimukset. Otto-oikeuden kohdistuminen leasing-omaisuuteen voi synnyttää epäselvyyttä omistussuhteista, vastuista ja sopimusvelvoitteista sekä aiheuttaa yritykselle taloudellisia seuraamuksia suhteessa rahoittajaan. Näiden tilanteiden oikeudellinen ja taloudellinen kohtelu tulee selkeyttää siten, ettei pk-yritykselle synny kohtuuttomia riskejä viranomaispäätösten seurauksena.

70, 79 ja 81 §:ssä säädetty palvelujen suorittamisvelvollisuus mahdollistaa sen, että elinkeinonharjoittaja voidaan velvoittaa tuottamaan viranomaisille kuljetus-, huolto-, majoitus-, rakentamis-, korjaus-, tietotekniikka- tai muita vastaavia palveluja. Tällainen velvoite voi syrjäyttää yrityksen olemassa olevat asiakassopimukset ja johtaa merkittäviin sopimusvastuisiin. Suomen Yrittäjät korostaa, että palvelujen suorittamisvelvollisuuden tulee olla tarkkarajainen sekä ajallisesti että asiallisesti, ja että yrityksille on turvattava selkeä vastuunjako sekä oikeus saada täysimääräinen korvaus myös liiketoiminnan keskeytymisestä aiheutuvista välittömistä taloudellisista vahingoista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää 11 luvun soveltamiseen tilanteissa, joissa otto-oikeus tai palveluvelvoite kohdistuu kriittisiin tuotantovälineisiin tai tietojärjestelmiin. Pk-yritysten toiminta perustuu usein rajallisiin resursseihin, eikä niillä ole mahdollisuutta korvata menetettyä kapasiteettia nopeasti. Otto-oikeuksien ja palveluvelvoitteiden soveltamisessa tulisi pyrkiä siihen, etteivät toimenpiteet johda yrityksen pysyvään markkina-aseman heikkenemiseen tai toiminnan päättymiseen, vaan että elinkelpoisten yritysten mahdollisuudet jatkaa toimintaansa turvataan myös poikkeusolojen jälkeen.

Suomen Yrittäjät edellyttää, että 11 luvun soveltamisen yhteydessä päätökset ovat yksilöityjä ja perusteltuja, viimesijaisuus suhteessa vapaaehtoihin sopimusjärjestelyihin toteutuu tosiasiallisesti, yrityksille turvataan nopea ja tehokas muutoksenhaku, sekä korvausjärjestelmä kattaa omaisuusvahinkojen lisäksi myös liiketoiminnan keskeytymisestä aiheutuvat taloudelliset menetykset.

Poikkeusolojen hallinta on välttämätöntä, mutta sen toteuttamisen ei tule johtaa siihen, että pk-yritykset kantavat suhteettoman suuren taloudellisen riskin yhteiskunnan kriisinkestävyyden turvaamisessa. Toimenpiteitä kohdennettaessa on huomioitava yritysten tosiasiallinen kantokyky, ja velvoitteita tulisi ensisijaisesti kohdistaa sellaisiin suurempiin toimijoihin, joilla on laajemmat resurssit ja paremmat mahdollisuudet sopeutua poikkeusolojen vaatimuksiin.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät toteaa, että 13 luvussa (88–94 §) säädetty toimivaltuudet merkitsevät laajaa puuttumista perustuslailla turvattuun elinkeinovapauteen ja omaisuuden suojaan, markkinoiden toimintaan, sopimusvapauteen ja yritysten tuotantopäätöksiin. Vaikka sääntelyn tavoitteena on turvata yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuus poikkeusoloissa, toimivaltuuksien käytännön toimivuus, toteuttamiskelpoisuus ja vaikutukset pk-yrityksiin edellyttävät tarkempaa arviointia.

88 § VÄLTÄMÄTTÖMIEN HYÖDYKKEIDEN JA PALVELUIDEN SAATAVUUDEN TURVAAMINEN TIETYILLE VIRANOMAISILLE JA ELINKEINONHARJOITTAJILLE

88 §:ssä säädetty ostolupamenettely ja myynnin kohdentamisvelvollisuus voivat merkittävästi rajoittaa pk-yritysten mahdollisuutta toimia markkinaehtoisesti. Velvollisuus luovuttaa välttämättömiä hyödykkeitä tai palveluja vain ostolupaa vastaan sekä velvollisuus pitää varastossa olevat hyödykkeet viranomaisten ja muiden elinkeinonharjoittajien saatavilla voivat aiheuttaa epävarmuutta sopimussuhteissa ja heikentää yritysten kassavirtaa. Toimivaltuuden käytännön toteuttamiskelpoisuus riippuu siitä, kuinka nopeasti ja selkeästi ostolupajärjestelmä voidaan toimeenpanna. Pk-yrityksillä on rajalliset hallinnolliset resurssit, eikä monimutkainen lupamenettely saa hidastaa toimituksia tai lisätä kohtuutonta hallinnollista taakkaa.

89 § VÄLTÄMÄTTÖMÄN HYÖDYKETUOTANNON TURVAAMINEN

Ehdotettu 89 § mahdollistaa yritysten oikeuden rajoittamisen käyttää keskeisiä tuotantopanoksia, kuten metalleja, kemikaaleja, elektroniikkakomponentteja, maataloustuotteita tai energiaraaka-aineita, muuhun kuin välttämättömään tuotantoon. Suomen Yrittäjät katsoo, että tällainen tuotannon ohjaaminen voi vakavasti häiritä pk-yritysten tuotantoprosesseja, toimitusketjuja ja sopimusvelvoitteita. Toimivaltuuden tehokas ja oikeasuhtainen käyttö edellyttää tarkkarajaista soveltamisalaa, selkeitä priorisointikriteerejä sekä ennakoitavaa viranomaisohjausta, jotta yritykset voivat sopeuttaa toimintaansa ilman kohtuutonta taloudellista riskiä. Maataloustuotteiden saatavuuden osalta katsomme, että samalla tulisi huomioida maatalouden tuotantopanosten saatavuus, kuten maataloudelle välttämättömät kasvu- ja kuiviketurpeet. Tämän vuoksi pykälän 5 kohta tulisi kuulua ”maataloustuotteita tai niiden tuotantopanoksia”.

90 § KULUTUSHYÖDYKKEIDEN RIITTÄVYYDEN TURVAAMINEN

90 §:ssä säädetty kulutushyödykkeiden myynnin määrällinen rajoittaminen ja ostokiintiöjärjestelmä voi lisätä vähittäiskaupan ja muiden pk-yritysten hallinnollista kuormitusta sekä aiheuttaa käytännön toimeenpanohaasteita esimerkiksi asiakasrajapinnassa, tietojärjestelmissä ja varastonhallinnassa. Säännöksen toimivuus riippuu siitä, kuinka selkeästi ostokiintiöjärjestelmä voidaan toteuttaa ja kuinka hyvin viranomaisjärjestelmät tukevat yritysten käytännön toimintaa. Yrityksille ei tule säilyttää kohtuuttomia velvoitteita ostokiintiöiden valvonnassa tai asiakaskohtaisessa hallinnoinnissa.

91 § KULUTUSHYÖDYKKEIDEN HINTASÄÄNTELY

91 §:ssä säädetty hintasääntely voi osaltaan turvata kuluttajien asemaa, mutta pk-yritysten näkökulmasta enimmäishintojen ja hinnankorotusrajoitusten määrittelyyn liittyy merkittäviä riskejä. Sääntelyn tulee huomioida kustannusten nopea vaihtelu poikkeusoloissa, jotta yrityksille turvataan todellisuudessa mahdollisuus kattaa hankintakustannukset ja saada kohtuullinen tuotto. Muussa tapauksessa hintasääntely voi heikentää yritysten kannattavuutta ja jopa vähentää hyödykkeiden tarjontaa.

92 § ULKOMAANKAUPPAAN KOHDISTUVAT TOIMENPITEET

92 §:n mukaiset ulkomaankaupan rajoitukset voivat olla välttämättömiä kriisitilanteessa, mutta ne voivat samalla katkaista pk-yritysten kansainvälisiä toimitusketjuja ja vaikeuttaa tuotantopanosten saatavuutta. Toimivaltuuksien käytössä tulee huomioida erityisesti pk-yritysten riippuvuus kansainvälisistä hankintaketjuista.

93 § SATAMIEN TAVARANKULJETUSTOIMINTOJEN TURVAAMINEN

93 §:ssä säädetty mahdollisuus velvoittaa satamassa toimiva elinkeinonharjoittaja tuottamaan palveluja toiselle toimijalle tai siirtämään henkilöstöä ja kalustoa voi turvata kriittisiä tavaratoimituksia, mutta se voi samalla aiheuttaa merkittäviä operatiivisia häiriöitä pk-yritysten toiminnassa. Velvoitteiden tulee olla ajallisesti rajattuja, yksilöityjä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

94 § PUUN, PUUTAVARAN JA TURPEEN LUOVUTUSVELVOLLISUUS

94 §:ssä säädetty puun, puutavaran ja turpeen luovutusvelvollisuus voi kohdistua erityisesti metsä-, energia- ja rakennusalan pk-yrityksiin. Suomen Yrittäjät korostaa, että luovutusvelvollisuuden kohdentamisen tulee olla läpinäkyvää ja korvausperusteiden selkeitä, jotta yritysten markkinaehtoiset toimitussuhteet eivät vaarannu kohtuuttomasti.

YHTEENVETO

Kokonaisuutena Suomen Yrittäjät katsoo, että 13 luvun toimivaltuudet voivat olla kriisitilanteessa tarpeellisia, mutta niiden toimivuus edellyttää selkeää soveltamisalaa, yksinkertaisia ja nopeasti toimeenpantavia menettelyjä sekä pk-yritysten rajallisten resurssien huomioimista. Toimivaltuuksien käyttö ei saa johtaa markkinoiden toiminnan pitkäkestoiseen häiriintymiseen tai siihen, että pk-yritykset kantavat suhteettoman suuren taloudellisen vastuun yhteiskunnan kriisinkestävyyden turvaamisesta. Lisäksi sääntelyn yhteydessä tulee varmistaa, että yrityksille aiheutuvat taloudelliset menetykset huomioidaan asianmukaisesti korvausjärjestelmässä.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät pitää 17 luvussa säädettyjä energia-, vesi- ja jätehuollon turvaamista koskevia toimivaltuuksia yhteiskunnan toimivuuden kannalta keskeisinä. Samalla pk-yritysten näkökulmasta on tärkeää, että 17 luvun (mm. 95–103 §) mukaiset polttoaineiden, energian ja veden käyttöä koskevat rajoitukset, jakelun ohjaaminen sekä osto-oikeusjärjestelyt ovat toteuttamiskelpoisia ja hallinnollisesti toimivia.

Erityisesti polttoaineen saannin turvaamista koskevissa säännöksissä tulisi huomioida työkonekäyttö selkeästi ja nimenomaisesti. Rakennus-, kuljetus-, maatalous- ja puunkorjuualan pk-yritysten toiminta on usein täysin riippuvaista dieselkäyttöisistä työkoneista. Mikäli osto-oikeuksia ja ostolupia koskevia järjestelyjä sovelletaan, niiden hallinnointi on voitava toteuttaa sähköisesti ja käytännössä toimivalla tavalla, esimerkiksi kytkemällä osto-oikeudet olemassa oleviin maksukorttijärjestelmiin. Polttoainehankinta tapahtuu laajasti miehittämättömillä tankkauspisteillä, eikä paperipohjainen tai manuaalinen lupamenettely ole tällaisessa toimintaympäristössä realistinen.

Lisäksi 17 luvun soveltamisessa tulisi varmistaa riittävä joustavuus polttoaineiden käytössä. Säännöksissä olisi perusteltua mahdollistaa se, että dieselajoneuvoissa voitaisiin käyttää kevyttä moottoripolttoöljyä ja vastaavasti työkoneissa dieselöljyä verotuksellisesti tarkoituksenmukaisella tavalla ilman, että verolainsäädäntö muodostaa esteen jakelun joustavuudelle poikkeusoloissa. Tämä lisäisi toimitusvarmuutta ja vähentäisi jakeluhäiriöiden riskiä.

Huoltovarmuuskriittisen puunkorjuun osalta Suomen Yrittäjät kiinnittää huomiota siihen, että esityksen mukainen toimivaltuuksien jakautuminen eri viranomaisille (osto-oikeus Huoltovarmuuskeskukselta ja ostolupa elinvoimakeskukselta) voi lisätä hallinnollista epäselvyyttä ja hidastaa päätöksentekoa. Pk-yritysten näkökulmasta olisi perusteltua arvioida mallia, jossa yksi ja sama viranomainen myöntäisi sekä osto-oikeuden että ostoluvat, jotta menettely olisi selkeä, nopea ja ennakoitava.

Suomen Yrittäjät korostaa, että 17 luvun mukaisten toimivaltuuksien toteuttamisessa on huomioitava pk-yritysten rajalliset resurssit sekä se, että energia- ja polttoainehuollon häiriöt voivat keskeyttää yritystoiminnan välittömästi. Sääntelyn tulee olla selkeää, hallinnollisesti kevyttä ja teknisesti toteuttamiskelpoista, jotta se ei itsessään muodostu esteeksi elinkeinoelämän toimintakyvylle kriisitilanteessa.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät katsoo, että 20 luvussa säädetyt toimivaltuudet välttämättömän rakentamisen turvaamiseksi merkitsevät merkittävää puuttumista rakennusalan ja siihen liittyvien toimialojen pk-yritysten toimintaedellytyksiin. Luvun säännökset mahdollistavat rakentamishankkeiden priorisoinnin, rakennusmateriaalien ja tuotantopanosten käytön ohjaamisen sekä rakentamiseen liittyvien resurssien kohdentamisen yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiin kohteisiin.

Pk-yritysten näkökulmasta 20 luvun säännösten toimivuus riippuu ennen kaikkea päätöksenteon ennakoitavuudesta ja priorisointikriteerien selkeydestä. Rakentamishankkeiden keskeyttäminen tai siirtäminen sekä rakennusmateriaalien käytön ohjaaminen voivat aiheuttaa pk-yrityksille merkittäviä sopimusvastuita, viivästyssanktioita ja kassavirtaongelmia. Rakennusalan pk-yritykset toimivat tyypillisesti pitkien sopimusketjujen ja tiukkojen aikataulujen varassa, eikä niillä usein ole taloudellisia resursseja kantaa pitkäkestoisia keskeytyksiä tai materiaalien saatavuuden äkillisiä muutoksia.

Toimivaltuuksien toteuttamiskelpoisuuden kannalta keskeistä on, että 20 luvun mukaiset päätökset ovat ajallisesti rajattuja, yksilöityjä ja perustuvat läpinäkyviin kriteereihin. Erityisesti rakentamisen priorisointia ja resurssien kohdentamista koskevissa 20 luvun pykälissä tulee varmistaa, että yrityksille annetaan riittävä ennakkotieto toimenpiteistä sekä mahdollisuus sopeuttaa toimintaansa. Ilman selkeää ohjausta riskinä on, että toimitusketjut häiriintyvät laajasti ja rakentamisen kokonaiskapasiteetti heikkenee poikkeusolojen aikana.

Lisäksi Suomen Yrittäjät korostaa, että rakentamisen ohjaaminen yhteiskunnan kannalta välttämättömiin kohteisiin voi käytännössä siirtää taloudellista riskiä yksittäisille pk-yrityksille. Toimivaltuuksien vaikutukset voivat kohdistua erityisesti pieniin urakoitsijoihin, aliurakoitsijoihin ja materiaalitoimittajiin, joiden mahdollisuudet korvata menetettyä liiketoimintaa ovat rajalliset. Sääntelyn yhteydessä tulee varmistaa, että yrityksille aiheutuvat taloudelliset menetykset, kuten sopimusvastuut ja liiketoiminnan keskeytymisestä aiheutuvat vahingot, huomioidaan asianmukaisesti korvausjärjestelmässä.

Kokonaisuutena Suomen Yrittäjät pitää välttämättömän rakentamisen turvaamista koskevia toimivaltuuksia poikkeusoloissa mahdollisesti tarpeellisina, mutta korostaa, että 20 luvun soveltamisen tulee olla tarkkarajaista, oikeasuhtaista ja yritysten toimintakykyä mahdollisimman

vähän rajoittavaa. Rakennusalan pk-yritysten toimintaedellytysten turvaaminen on myös kriisinkestävyysnäkökulmasta keskeistä, sillä toimialan häiriöt vaikuttavat laajasti koko talouteen ja huoltovarmuuteen.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät pitää 23 luvussa säädettyä korvausjärjestelmää pk-yritysten oikeusturvan kannalta keskeisenä osana valmiuslain kokonaisuutta. Poikkeusoloissa käyttöön otettavat toimivaltuudet voivat kohdistua merkittävästi yritysten omaisuuteen, tuotantovälineisiin, sopimussuhteisiin ja liiketoiminnan jatkuvuuteen, minkä vuoksi korvausjärjestelmän tulee olla kattava, ennakoitava ja nopeasti toimeenpantava.

Suomen Yrittäjät suhtautuu kriittisesti mietinnössä esitettyyn linjaukseen, jonka mukaan kollektiivisesti toimeenpantavat toimivaltuudet jäisivät pääsääntöisesti valtion korvausvastuun ulkopuolelle. Käytännössä poikkeusolojen rajoitukset kohdistuvat lähes aina tiettyihin toimialoihin tai rajattuihin yritysryhmiin, ei koko talouteen tasapuolisesti. Tällainen kirjaus voi johtaa siihen, että juuri merkittävimmät ja laajavaikuttavimmat rajoitukset, esimerkiksi toimialakohtaiset sulut tai laajat käyttörajoitukset, jäisivät ilman korvausmekanismia sillä perusteella, että ne kohdistuvat "kollektiivisesti". Koronapandemian aikana nähtiin konkreettisesti, miten laajat sulkutoimet ajoivat muutoin elinkelpoisia pk-yrityksiä konkurssiin, vaikka rajoitukset koskivat kokonaisia toimialoja. Jos korvausvastuu rajataan tällä perusteella pois, on vaarana, että kriisin jälkeen osa yrityksistä ei enää jatka toimintaansa ja yrittäjät jäävät henkilökohtaisesti vastaamaan veloista pitkäksi aikaa. Suomen Yrittäjät katsoo, että myös kollektiivisten toimivaltuuksien taloudelliset vaikutukset tulee voida

arvioida ja tarvittaessa hyvittää, jotta kriisin kustannukset eivät kasaudu kohtuuttomasti yksittäisten toimialojen ja pk-yrittäjien kannettaviksi.

154 § KORVAUS SOTILAALLISIIN TARKOITUKSIIN LUOVUTETUSTA OMAISUUDESTA

Suomen Yrittäjät pitää 154 §:n mukaista korvausoikeutta välttämättömänä, mutta pk-yritysten näkökulmasta säännöksen sisältämät rajaukset ovat merkittäviä. Erityisesti korvausrajaus, jonka mukaan tavanomaista kulumista tai käytöstä johtuvaa arvon alenemista ei korvata, voi käytännössä siirtää taloudellista riskiä yrityksille tilanteessa, jossa viranomaiskäyttö on normaalia intensiivisempää. Monelle pk-yritykselle yksittäinen kone tai ajoneuvo on keskeinen tuotannontekijä ja myös vakuusarvoinen omaisuuserä. Lisäksi 200 euron alaraja sekä korvaustason määrittely valtioneuvoston asetuksella siten, että huomioon otetaan valtion taloudellinen asema, voivat heikentää ennakoitavuutta. Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että korvaustaso on suhteessa aiheutuneeseen vahinkoon, jotta pk-yritysten omaisuudensuoja toteutuu asianmukaisesti.

155 § KORVAUS MUUHUN TARKOITUKSEEN LUOVUTETUSTA OMAISUUDESTA

155 §:n mukainen viittaus vahingonkorvauslain esinevahinkosäännöksiin selkeyttää korvausperustetta. Pk-yritysten näkökulmasta on kuitenkin tärkeää, että korvaus kattaa kaikki viranomaiskäytöstä aiheutuvat välittömät vahingot ja että menettely on nopea ja hallinnollisesti kevyt. Monilla pk-yrityksillä ei ole taloudellista puskuria pitkällisiin korvausprosesseihin. Lisäksi tulisi varmistaa, ettei vakuutuskorvauksiin vetoaminen käytännössä viivästyttä tai estä valtion vastuuta tilanteissa, joissa vakuutusturva ei kata poikkeusoloihin liittyviä erityisriskejä.

156 § KORVAUS ELINKEINOTOIMINNAN ESTYMISESTÄ

156 § on pk-yritysten kannalta keskeinen säännös, koska se tunnistaa oikeuden korvaukseen tilanteissa, joissa elinkeinotoiminta estyy olennaisilta osin. Säännöksen merkitys korostuu erityisesti silloin, kun yrityksen ainoa tai keskeinen tuotantoväline otetaan viranomaiskäyttöön. Korvaustason määrittelyssä tulee huomioida liiketoiminnan todelliset menetykset, mukaan lukien katemenetykset ja sopimusvastuut. Pk-yritysten toiminnan jatkuvuuden kannalta olennaista on myös korvausten maksamisen nopeus. Säännöksen toimeenpanossa tulee varmistaa, että korvaus ei jää vain osittaiseksi hyvitykseksi, joka ei tosiasiallisesti turvaa yrityksen taloudellista menetystä ja maksuvalmiutta.

157 § KORVAUS PALVELUN SUORITTAMISESTA

157 §:n mukainen oikeus saada korvaus palvelun suorittamisesta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista on tarpeellinen, mutta pk-yritysten näkökulmasta pelkkä kustannusperusteinen korvaus voi olla riittämätön. Mikäli yritys joutuu kohdentamaan kapasiteettinsa viranomaiselle, se voi menettää muuta, mahdollisesti kannattavampaa liiketoimintaa. Vakiokorvausjärjestelmän käyttöönotossa on huolehdittava siitä, että korvaustaso vastaa todellisia kustannuksia ja kohtuullista tuottoa. Muutoin pk-yrityksille voi syntyä suhteeton taloudellinen rasite.

158 § MATKA- JA MAJOITUSKUSTANNUSTEN KORVAAMINEN

158 §:n mukainen työnantajan korvausvelvollisuus työntekijän siirtotilanteissa voi aiheuttaa pk-yrityksille merkittäviä välittömiä kustannuksia. On tärkeää, että tilanteissa, joissa työnantajana on pk-yritys ja toimenpide perustuu viranomaispäätökseen, kustannusten jakautuminen on selkeä ja ennakoitava.

159 § KORVAUS TYÖTAPATURMASTA JA AMMATTITAUDISTA

159 §:n mukainen valtion vastuu työvelvollisuuteen liittyvistä tapaturmista ja ammattitaudeista on pk-yritysten näkökulmasta perusteltu ja tärkeä oikeusturvaelementti. Säännös selkeyttää vastuukysymyksiä ja vähentää työnantajan epävarmuutta tilanteissa, joissa työntekijä suorittaa työvelvollisuutta valtion määräyksestä.

160 § KORVAUKSEN HAKEMINEN JA MAKSAMINEN

160 §:ssä säädetty 12 kuukauden määräaika korvauksen hakemiselle käyttöönottoasetuksen päättymisestä voi pk-yritysten näkökulmasta olla haasteellinen, erityisesti jos poikkeusolot ovat pitkäkestoisia ja yrityksen hallinnolliset resurssit ovat kuormittuneita. Korvausmenettelyn tulee olla selkeä, sähköinen ja mahdollisimman pitkälle automatisoitu. Mahdollisuus maksaa korvaus ilman erillistä hakemusta on kannatettava, ja sitä tulisi hyödyntää laajasti pk-yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseksi.

161 § LUNASTUSKORVAUS

161 §:n mukainen oikeus täyteen korvaukseen puun, puutavaran ja turpeen luovutustilanteissa on pk-yritysten näkökulmasta perusteltu. On tärkeää, että ”täysi korvaus” kattaa kaikki toimenpiteestä aiheutuvat taloudelliset menetykset, mukaan lukien sopimusvastuut ja logistiset kustannukset. Korvauksen määrää koskevan päätöksenteon tulee olla läpinäkyvää ja

muutoksenhakumahdollisuuksien turvattuja, jotta pk-toimijoiden oikeusturva toteutuu asianmukaisesti.

YHTEENVETO

Suomen Yrittäjät katsoo, että 23 luvun korvaussäännökset muodostavat keskeisen tasapainottavan elementin laajoille poikkeusolojen toimivaltuuksille. Pk-yritysten näkökulmasta ratkaisevaa on, että korvaukset ovat tosiasiallisesti riittäviä, nopeasti maksettavia ja hallinnollisesti selkeitä. Yritysten toimintakyvyn turvaaminen myös poikkeusoloissa ja niiden jälkeen on keskeinen osa Suomen kokonaisturvallisuutta ja taloudellista kriisinkestävyyttä.

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjät katsoo, että esityksen yritysvaikutuksia koskeva arviointi jää pk-yritysten näkökulmasta liian yleiselle tasolle. Vaikka lisätoimivaltuuksia sovellettaisiin vasta poikkeusoloissa, jo niiden olemassaolo vaikuttaa yritysten riskienhallintaan, sopimusrakenteisiin ja rahoitusasemaan. Vaikutusarviossa tunnistetaan oikein, että säännöstely, otto-oikeudet, palveluvelvoitteet ja liikkumisrajoitukset voivat heikentää yritysten taloudellista asemaa, mutta pk-yritysten rajallinen kantokyky ja heikot puskurit jäävät arvioinnissa vähälle huomiolle.

Korvaussäännösten todetaan lieventävän vaikutuksia, vaikka niiden ei arvioida kattavan kaikkia menetyksiä. Pk-yritysten kannalta juuri osittainen korvaus yhdistettynä liiketoiminnan keskeytymiseen voi muodostaa kohtuuttoman riskin. Lisäksi oletus siitä, että yleiset käyttöperiaatteet turvaavat pk-yritysten asemaa, ei korvaa tarvetta konkreettiselle pk-yritysvaikutusten arvioinnille.

Suomen Yrittäjät katsoo, että vaikutusarviota tulee täydentää erillisellä pk-yritysvaikutusten analyysillä, jossa arvioidaan toimivaltuuksien vaikutukset maksuvalmiuteen, sopimusvastuisiin,

hallinnolliseen taakkaan ja yritysten toiminnan jatkuvuuteen. Pk-yritysten toimintakyky on keskeinen osa yhteiskunnan kriisinkestävyyttä, ja sen tulee näkyä vaikutusarvioinnissa nykyistä vahvemmin.

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksen osalta.

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Suomen Yrittäjät katsoo Covid -19-pandemian ja muuttuneen turvallisuusympäristön osoittaneen, että valmiuslain uudistaminen on tarpeellista. Pidämme tärkeänä, että lainsäädäntö on ajantasaista, selkeää ja perusoikeusjärjestelmän kanssa yhteensopivaa. Pk-yritysten näkökulmasta uudistuksen keskeinen tavoite tulee kuitenkin olla se, että poikkeusolojen toimivaltuudet ovat tarkkarajaisia, ennakoitavia ja oikeasuhtaisia sekä että yrityksille aiheutuvat taloudelliset menetykset korvataan asianmukaisesti. Yrityskentän toimintakyky on olennainen osa yhteiskunnan kriisinkestävyyttä, minkä vuoksi uudistuksessa on varmistettava, ettei sääntely tarpeettomasti heikennä pk-yritysten toimintaedellytyksiä tai siirrä niille kohtuutonta taloudellista riskiä.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

Muilta osin viittaamme Lääkäripalveluyritykset ry:n ja Suomen Apteekkariliitto ry:n lausuntoihin.

Lempiäinen Sanna
Suomen Yrittäjät ry